

21. Шевченко С. Просвітницькі погляди Івана Франка. *IX Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти»*. С. 90–92.

22. Ющенко С., Мельниченко Є. Освітньо-педагогічні ідеї Івана Франка. *Педагогічні ідеї Івана Франка в освіті сьогодення*: зб. наук. праць / за ред. проф. О.Є. Антонової, доц. В.В. Павленко. Житомир: ФОП Левковець Н. М., 2016. С. 201–205.

*Володимир ГАЛИК,
Олег КЕКОШ
(Дрогобич)*

ЕТНОГРАФІЧНО-ФОЛЬКЛОРНА СПАДЩИНА ІВАНА ФРАНКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

У сучасних умовах, коли українська державність стикається з численними викликами, повернення до етнографічно-фольклорної спадщини Івана Франка стає важливим інструментом для відродження національної пам'яті.

Письменник розглядав етнографію і фольклор не лише як наукові дисципліни, але й як засіб глибшого пізнання народної душі, її моральних основ і духовних цінностей. Його праці слугують ключем для молодого покоління до осмислення коренів української культури, яка є фундаментом національної свідомості. У своїх етнографічно-фольклорних дослідженнях І. Франко оспівував працьовитість як джерело щастя та гармонії. Його педагогічні концепції ґрунтувалися на ідеях гуманного ставлення до дитини, яку вважав найвищою цінністю. Народна мудрість, зібрана ним, містить елементи етноекотических норм, що цілком резонують із потребами сучасного суспільства.

Сьогоднішня українська школа потребує модернізації, зокрема, відмови від авторитарних підходів, застосування яких І. Франко критикував ще у свій час. Його етнопедагогічні погляди, що передбачають використання казок, народних звичаїв і традицій, пропонують потужний арсенал інструментів для виховання молоді. За

допомогою етнографічно-фольклорно матеріалу (фольклорні казки, пісні та звичаї і обряди) можна успішно формувати моральні орієнтири дітей, сприяти створенню у них цілісного уявлення про національну ідентичність, а також забезпечити краще засвоєння ключових життєвих цінностей. Попри значний обсяг етнографічно-фольклорної спадщини І. Франка, що становить майже третину обсягу його наукової діяльності, ці праці досі залишаються недостатньо впровадженими в освітній процес [Див. про це ширше у: 1; 9; 10; 11; 15].

З огляду на сказане дослідження порушеної вище проблеми відкриває широкі можливості для поєднання багатого історичного спадку українського народу із сучасними освітніми підходами. Це допоможе формувати гармонійні особистості, які глибоко поважають як власну культуру, так і універсальні загальнолюдські цінності.

Духовно-моральний потенціал етнографічно-фольклорної спадщини Івана Франка є важливою складовою української національної культури. Як видатний учений, етнограф і фольклорист, він не лише документував народні звичаї, пісні та приказки, але й здійснював глибокий аналіз їхнього змісту, вбачаючи в них величезну скарбницю народної мудрості, етичних цінностей та психологічних особливостей [Див. про це ширше у: 2; 3; 13; 14].

Уважаючи фольклор дзеркалом душі народу, він бачив у ньому зображення боротьби, радощів і страждань українців. Народна творчість слугувала І. Франкові засобом передавання таких цінностей, як чесність, працьовитість і патріотизм, а через свої етнографічно-фольклорні праці, змістовна канва котрих лягала і у його художні твори, він порушував питання духовного спасіння, створюючи моделі психологічного світу особистості та інтегруючи загальнолюдські моральні принципи [Див. про це ширше у: 2; 3; 13; 14].

Окрему увагу І. Франко приділяв культурі та побуту етнографічних груп українців, наголошуючи на їхній самобутності й багатій духовній спадщині. Його етнографічно-фольклорна діяльність мала чітко виражену патріотичну мету – піднесення національної свідомості та формування духовно-інтелектуального фундаменту для розбудови української нації. Саме великий внесок І. Франко зробив у популяризацію культури бойків, гуцулів та інших субетносів, які він розглядав невід'ємною частиною єдиного українського етносу. Завдяки його дослідженням ці регіональні культури стали загальнонаціональними маркерами ідентичності наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Глибокі дослідження побуту та

культури карпатських етногруп мали за мету збереження їхньої унікальності. Особливо І. Франка захоплювала волелюбність гуцулів, краса їхньої природи і легенди про опришків. Письменник високо цінував культурний спадок цього етносу, активно популяризуючи гуцульську тематику у своїх літературних творах, серед яких можна назвати «Терен у нозі (Оповідання з гуцульського життя)», «Як Юра Шикманюк брів Черемош», «Гуцульський король» та інші [Див. про це ширше у: 17; 19; 20; 21].

Не менш важливими були польові дослідження дослідника на Бойківщині, включно з ініціацією комплексної експедиції 1904 р., під час якої він описував побут, мову, архітектуру та одяг бойків. У статтях він розвіював стереотипи про їхню ізольованість, підкреслюючи зв'язки з усім українським народом [Див. про це ширше у: 18].

Як видатний дослідник галицько-руського культурного життя, І. Франко зібрав величезний корпус фольклорного матеріалу – прислів'я, приказки та інші форми усної народної творчості – «Галицько-руські народні приповідки» [Див. про це ширше у: 7; 12].

Значну увагу він також надавав аналізу соціально-економічного становища селянства, розкриваючи його боротьбу проти соціальної несправедливості. І. Франко акцентував важливість регіонального колориту етногруп – бойків, гуцулів та лемків – не лише як специфічної риси кожної групи, але і як складника духовного багатства єдиного українського етносу. Зокрема, у статті «Звідки взялася назва «бойки»?» дослідник проаналізував мовні й культурні особливості етногруп [Див. про це ширше у: 16].

Завдяки літнім подорожам до Криворівні, І. Франко зробив це село центром культурного життя, де гуцульська автентичність зустрічалася з українською інтелігенцією. Найзначнішим внеском українського вченого стала консолідація регіональних культурних особливостей задля формування загальноукраїнського контексту [Див. про це ширше у: 8].

У сьогоденній час, можливості впровадження етнографічно-фольклорної спадщини Івана Франка в сучасний освітній процес ґрунтується на інтеграції в освітні програми його наукових народознавчих досліджень, фольклорних записів та художніх творів. Досягнути цього можна через діяльнісний і особистісно орієнтований підходи, які сприяють активному залученню учнів до освітнього процесу. Тут Іван Франко постає не лише як видатний письменник, але і як історик, етнограф, фольклорист й педагог, що дає можливість

заглиблено опрацьовувати його внесок у збереження та популяризацію народних традицій.

У рамках освітнього процесу можлива організація навчальних проєктів, які включають дослідження місцевого фольклору, опис побуту, звичаїв або народних страв рідного краю – відповідно до методів, якими послуговувався сам І. Франко. Учні також можуть працювати над створенням етнографічних описів культури краю, ставити театральні постановки казок авторства письменника із використанням автентичних народних костюмів та діалектів, точно зафіксованих у його працях [Див. про це ширше у: 2; 3; 4; 5; 6; 13; 14; 15].

Одним із ключових елементів інтеграції є використання етнографічних збірок І. Франка, зокрема, таких як «Галицько-руські народні приповідки». Вони допомагають ілюструвати народну мудрість та розширювати знання учнів про фразеологію і демонологію. Окрім того, знайомство з етнографічно-фольклорними працями І. Франка, його дослідженнями про народний календар створює підґрунтя для формування шкільних етнографічних гуртків. Ці гуртки можуть функціонувати за аналогією до етнографічного гуртка, який він заснував у Львові ще 1883 року [Див. про це ширше у: 2; 3; 4; 5; 6].

Ще одним цікавим напрямом є створення цифрових мап «Етнографічні мандрівки Івана Франка», що можуть охоплювати історичні регіони, наприклад, Бойківщини чи Гуцульщини, або ж інших, з подальшим цифровим оформленням досліджень вченого. Для учнів можна організовувати такі інноваційні проєкти, як створення подкастів, соціальних медіасторінок персонажів казок І. Франка чи навіть віртуальних музеїв. Ці музеї могли б пропонувати інтерактивні екскурсії до місць, пов'язаних із життям і діяльністю вченого, зокрема Нагуєвичів чи Криворівні [Див. про це ширше у: 2; 3; 4; 5; 6].

Отже, завдяки активному використанню етнографічно-фольклорної спадщини Івана Франка, школярі не лише знайомляться з багатогранністю культурної та етнографічної ідентичності українського народу, але й відкривають зв'язок багатьох аспектів цього надбання з європейським контекстом. Крім того, приклад наполегливої роботи І. Франка для суспільства може стати важливим виховним інструментом для формування у молодого покоління таких рис, як працьовитість та патріотизм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнівський Р. Іван Франко про школу як джерело виховання національної свідомості української молоді. *Молодий вчений*. 2018. № 3.1 (55.1). С. 15–19.
2. Галик В. «І знову бачу тя, село моє родинне...» (Вибрані праці Івана Франка про Нагуєвичі). Дрогобич: Коло, 2007. 144 с.
3. Галик В. «Там город преславний Дрогобич лежить...» (Вибрані праці Івана Франка про Дрогобич). Дрогобич: Коло, 2008. 208 с.
4. Галик В. Дрогобич у житті та творчій спадщині Івана Франка: альбом-путівник. Дрогобич: Видавництво ТзОВ «Трек-ЛТД», 2016. 356 с., іл. + вкладка.
5. Галик В. Місця Івана Франка у Дрогобичі. Дрогобич : Друкспрінт, 2016. карта, 2 арк.
6. Галик В. Модуси проведення франкознавчих виставок напередодні та у час російсько-української війни: хронікальна стрічка подій на теренах Києва, Львова, Дрогобича, Нагуєвич. *Вісь Європи* / головний редактор Л. Лазурко. Львів – Дрогобич: Посвіт, 2025. Вип. 7. С. 146–156.
7. Галицько-руські народні приповідки : у 3-х т. / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко: 2-е вид. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. Т. 1. 832 с.; Т. 2. 818 с.; Т. 3. 699 с.
8. Денисюк І. Іван Франко у Криворівні. *Гражда*. 2006. № 14. С. 26–32.
9. Зимувльдінова А., Філь Г., Кутняк І. Актуальність педагогічних ідей Івана Франка на сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи. *Педагогічні науки*. 2. Проблеми підготовки спеціалістів. URL: https://www.rusnauka.com/30_OINXXI_2013/Pedagogica/2_147079.doc.htm
10. Іван Франко у творенні української національної ідентичності : зб. наук. пр. / голов. ред. О. О. Рафальський, П. М. Чернега. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М.; Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. 400 с. URL: <https://swr.lnu.edu.ua/uploads/source/u/1/D32R6aSXCg7ffqPPUACYUYd3SzyO2LOc.pdf>

11. Матковський М. Гуманістичні ідеї Івана Франка у становленні сучасної української молоді. Дисертація. Київ. 2014.
12. Пилипчук С. «Галицько-руські народні приповідки»: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 219 с.
13. Сабат Г. Жанрова стереотипія. Таксономія казок Івана Франка. *Слово і Час*. 2007. № 1. С. 50–57. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/64870f6b-e38a-40d6-bb1d-4bc476e433c9/content>
14. Сабат Г. Іван Франко та Володимир Гнатюк як дослідники українського фольклору. *Франко: Наживо / Franko : Live*. URL: <https://frankolive.wpcomstaging.com/>
15. Салига Н. Іван Франко – знавець дитячої душі. *Науково-педагогічні студії*. 2024. Вип. 2 (2). С. 66–70. URL: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2018-2-66-70>
16. Франко І. [Звідки взялася назва «бойки»?]. *Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. 1981. Т. 29. С. 289–293.
17. Франко І. Гуцульський король. *Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. 1979. Т. 22. С. 491–500.
18. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину. *Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. 1982. Т. 36. С. 68–99.
19. Франко І. Одвертий лист до галицької української молоді. *Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. 1986. Т. 45. С. 401–409.
20. Франко І. Терен у нозі (Оповідання з гуцульського життя). *Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. 1979. Т. 21. С. 375–390.
21. Франко І. Як Юра Шикманюк брів Черемош. *Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. 1979. Т. 21. С. 424–472.